

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-8>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ

Гурковський Мар'ян Петрович,

кандидат юридичних наук, доцент,
проректор,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4275-8576>

Єсімов Сергій Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9327-007>

***Анотація.** У статті на підставі чинного законодавства розглянуто теоретичні засади правового статусу громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку та залучаються до територіальної оборони. Наявний рівень взаємодії органів виконавчої влади із громадськими об'єднаннями у сфері охорони громадського порядку та державного кордону не дозволяє ефективно та повно реалізувати свій потенціал. Зазначено, що причиною цього є неналежне правове регулювання, суттєві прогалини в законодавстві, що перешкоджає створенню працюючої системи співробітництва та координації держави та суспільства у сфері забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану. Для активного та дієвого співробітництва держави в особі органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства є об'єктивні передумови. Суспільство та держава взаємно зацікавлені в забезпеченні законності та правопорядку. Для суспільства це є умовою нормального та безпечного існування. Зазначено, що сутність громадського порядку полягає в забезпеченні можливості безперешкодної реалізації людиною та громадянином прав, свобод і законних інтересів. Громадський порядок виступає інструментом, засобом досягнення цієї мети. Обґрунтована необхідність установа та розвитку єдиної організаційно-правової форми громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку та державного кордону – державно-громадські об'єднання. Громадські об'єднання з охорони громадського порядку й охорони державного кордону утворюють окрему, відокремлену від інших громадських об'єднань групу. У їхньому правовому статусі виявляються ознаки державно-владних повноважень, що проявляється в наявності законодавчо встановлених заходів відповідальності за невиконання законних вимог членів. Доцільне внесення доповнень у Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».*

***Ключові слова:** громадянське суспільство, правопорядок, органи виконавчої влади, правовий статус, суб'єкти, Національна поліція.*

Hurkovskiyi Marian, Yesimov Serhii. THEORETICAL PRINCIPLES OF THE LEGAL STATUS OF PUBLIC ASSOCIATIONS PARTICIPATING IN THE PROTECTION OF PUBLIC ORDER AND TERRITORIAL DEFENSE

***Abstract.** Based on the current legislation, the article examines the theoretical foundations of the legal status of public associations that participate in the protection of public order and are involved in territorial defense. The existing level of interaction between executive authorities and public associations in the sphere of public order and state border protection does not allow them effectively and fully realize their potential. It is noted that the reason for this is improper legal regulation, significant gaps in the legislation, which hinders the creation of a working system of cooperation and coordination between the state and society in the field of public*

order maintenance under martial law. There are objective prerequisites for active and effective cooperation of the state in the form of executive authorities with institutions of civil society (civil associations). Society and the state are mutually interested in ensuring law and order. For society, this is a condition for a normal and safe existence. It noted that the essence of public order is to ensure the possibility of unimpeded realization of rights and freedoms by a person and a citizen in legitimate interests. Public order acts as a tool, a means of achieving this goal. There is a justified need to establish and develop a single organizational and legal form of public associations that participate in the protection of public order and the state border – state-public associations. Public associations for the protection of public order and the protection of the state border form a separate group separated from other public associations. In their legal status, there are signs of state power, which manifested in the presence of legally established measures of responsibility for non-fulfillment of legal requirements of members. Appropriate additions to the Law of Ukraine “On the participation of citizens in the protection of public order and the state border”.

Key words: *civil society, law and order, bodies of executive power, legal status, subjects, National Police.*

Вступ. Правовий статус органів державної влади, громадянина в адміністративно-правовій доктрині неодноразово розглядався різними авторами, проте місце громадських об'єднань, наприклад громадських об'єднань правоохоронної спрямованості, у системі суб'єктів адміністративного права залишає низку питань. У системі суб'єктів адміністративного права є громадські об'єднання правоохоронної спрямованості, статус яких не досить опрацьовано та вивчено, унаслідок чого є невідповідність теоретичних досліджень практичним реаліям.

Проблема віднесення громадських об'єднань, що беруть участь в охороні громадського порядку та державного кордону, до суб'єктів адміністративного права є однією із ключових, оскільки йдеться про інститути, що беруть участь в адміністративно-правових відносинах у реалізації завдань органів виконавчої влади та частково – функцій органів виконавчої влади.

Дослідженню особливостей участі інституцій громадянського суспільства у процесі реалізації правоохоронної функції держави присвятили увагу значна кількість науковців, зокрема: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.В. Галуцько, А.П. Головін, М.В. Ковалів, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.А. Котельникова, О.В. Кузьменко, В.Г. Лукашевич, М.В. Макарейко, М.І. Мельник, О.І. Остапенко, П.М. Рабінович, П.П. Фатєєв, М.І. Хавронюк, В.Н. Хропанюк, О.І. Цибулевська, В.К. Шкарупа, В.О. Шамрай, І.М. Шопіна й інші. В умовах воєнного стану забезпечення громадського порядку та публічної безпеки має суттєве значення для безпеки тилу Сил

оборони України та взаємодії з добровольчими формуваннями територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони, створені органами місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», які по суті є громадськими об'єднаннями.

Метою статті є дослідження теоретичних засад правового статусу громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку.

Матеріали та метод. Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, структурно-функціональний, історико-правовий, порівняльно-правовий методи наукового пізнання соціально-правових явищ. Формально-юридичний метод використовувався для розкриття сутності та змісту юридичних понять, тлумачення нормативно-правових актів. Порівняльно-правовий метод був затребуваний під час проведення порівняльного аналізу нормативно-правових актів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Структурно-функціональний метод використовувався для дослідження організаційних основ взаємодії поліції із громадськими об'єднаннями правоохоронної спрямованості.

Результати. В адміністративному праві поняття суб'єкта адміністративно-правових відносин передбачає наявність у претендента на цей статус комплексу прав і обов'язків у галузі державного управління, установлених адміністративно-правовими нормами, наділеного можливістю здійснювати наявні права та виконувати покладені обов'язки. Щоб відпо-

відати такому визначенню, суб'єкт має бути відокремленим, самостійно представляти себе в суспільних відносинах, виражати та здійснювати державну волю у процесі регулювання адміністративно-правових відносин і бути готовим нести відповідальність у разі порушення законодавства.

Н.О. Давидова та М.В. Менджул зазначають, що під громадським об'єднанням варто розуміти неприємницьке товариство, яке створюється на засадах добровільності та рівності для задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів, членами якого можуть бути фізичні особи (громадська організація) та фізичні або юридичні особи (громадська спілка) і яке набуває статусу юридичної особи з моменту державної реєстрації [1, с. 55].

Добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони, та громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону (далі – громадські об'єднання правоохоронної спрямованості) відповідають цим критеріям, тому можуть бути суб'єктами адміністративно-правових відносин.

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань активно розробляв В.Б. Авер'янов. На його думку колективні суб'єкти являють собою самостійні, відокремлені від інших групи людей, що мають сформовану систему управління, мають можливість представляти у правовідносинах самостійний суб'єкт, діяти персоніфіковано, але водночас знеособлено, учиняти дії відповідно до положень законодавства, мати єдину колективу мету, загальну зацікавленість і розвинену систему управління [2].

Подібні ідеї висловлює О.В. Соїч, який пише, що колективний суб'єкт має виступати у правовідносинах як єдиний суб'єкт [3, с. 231].

Автори навчального посібника «Адміністративне право: загальна частина» виділяють у громадських об'єднань низку спільних рис, які характеризують їх як колективних суб'єктів адміністративного права: формування на добровільній основі фізичними чи

юридичними особами; відсутність у громадських об'єднань державно-владних повноважень; відсутність можливості брати участь у створенні нормативно-правових актів; можливість самостійно представляти у правових відносинах [4, с. 271].

Закон України «Про громадські об'єднання» визначає, що громадські об'єднання повинні бути неприбутковими організаціями, підприємницька діяльність і систематичне отримання прибутку не можуть бути метою громадського об'єднання [5]. Органи державної влади не повинні здійснювати керівництво громадськими об'єднаннями.

Доцільно звернути увагу на низку аспектів, пов'язаних із відсутністю диференціації громадських об'єднань на різні види, що спричиняє не цілком коректне застосування наведених вище визначень до громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку.

Стосовно громадських об'єднань, що беруть участь в охороні громадського порядку, не викликає сумнівів актуальність таких ознак, як зовнішня відособленість, персоніфікація, наявність спільної мети чи загального інтересу, наявність механізмів управління, відсутність мети отримання прибутку. Однак низка описаних у теорії адміністративного права ознак громадських об'єднань не застосовуються абсолютно до всіх видів громадських об'єднань.

До них можна віднести такі ознаки, як відсутність державно-владних повноважень, відсутність участі у створенні та керівництві діяльністю громадських об'єднань із боку держави, які є у громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку.

Громадські об'єднання формуються на добровільній основі фізичними та юридичними особами та здійснюють діяльність на підставі статуту. Проте правозастосовна практика знає інші приклади. Наприклад, Інструкція про роботу із громадськими формуваннями з охорони державного кордону встановлює, що начальник підрозділу охорони державного кордону: організовує та спрямовує діяльність громадських формувань, які зареєстровані та

діють на ділянці відповідальності підрозділу охорони державного кордону; визначає конкретні доручення членам громадських формувань [6]. У цьому разі йдеться навіть не про орган виконавчої влади, а про конкретну посадову особу, яка наділяється повноваженнями щодо формування діяльності такого громадського об'єднання.

Фактично громадським об'єднанням, які беруть участь в охороні громадського порядку, самоврядуванню притаманні лише деякі питання. Наприклад, під час формування громадських об'єднань правоохоронної спрямованості відповідно до ч. 1 ст. Закону «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» вони можуть провадити діяльність після внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [7]. Для реєстрації громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону подаються рішення про його створення, підтримане відповідним органом Національної поліції чи підрозділом Державної прикордонної служби України, узгоджене із цими органами, статут, інформація про склад керівного органу, список членів формування.

Така регламентація діяльності громадських об'єднань правоохоронної спрямованості викликає сумнів у наявності в їхній системі управління розвиненого самоврядування. Фактично відбувається втручання органів МВС України в порядок створення громадських об'єднань правоохоронної спрямованості.

У процесі розгляду сформованих механізмів управління громадськими об'єднаннями, що беруть участь в охороні громадського порядку, на прикладі громадських об'єднань правоохоронної спрямованості варто зробити висновок, що самостійність таких громадських об'єднань може обмежуватися органами виконавчої влади, а в окремих випадках законодавцем, з метою здійснення контролю за діяльністю.

О.В. Тіхонова як одну з ознак виділяє неприпустимість керівництва діяльністю гро-

мадських об'єднань із боку держави [8, с. 103]. Однак на практиці стикаємося з наявністю управління громадськими об'єднаннями, які беруть участь в охороні громадського порядку, вираженого в наказах МВС України, що регулюють, наприклад, питання придбання, видачі та зберігання спеціальних засобів громадськими формуваннями з охорони громадського порядку [9].

Натепер програма підготовки членів громадських формувань з охорони громадського порядку за основними напрямками діяльності до дій в умовах, пов'язаних із застосуванням фізичної сили, з надання першої допомоги відсутня. Щодо громадських формувань з охорони державного кордону чинна Інструкція про роботу з громадськими формуваннями з охорони державного кордону встановлює особливості навчання.

Досить складно говорити про наявність справжнього самоврядування та відсутність управління з боку держави щодо громадських об'єднань, які залучаються до охорони громадського порядку.

Специфіка таких об'єднань породжує запит на деяку міру контролю з боку держави, проте це не цілком відповідає теоретичним уявленням, які традиційно застосовуються в адміністративному праві щодо громадських об'єднань.

М.В. Ковалів пропонує тезу про можливість здійснення громадськими об'єднаннями державно-владних повноважень [10, с. 81]. Нині Україна демонструє тенденцію до делегування недержавним організаціям частини функцій органів державної влади. З початку повномасштабного російського наступу в Україні громадянське суспільство зіткнулося з надзвичайними викликами та завданнями, які необхідно вирішувати в умовах невизначеності. Завдяки багатьом небайдужим і активним людям у перші місяці війни стихійно сформовано потужний громадянський фронт, який усіма можливими способами допомагає мінімізувати негативні наслідки війни, закриває життєво важливі запити військових, допомагає людям, які постраждали. Одним із найефективніших і найпоширеніших органі-

заційно-правових способів об'єднання людського потенціалу під час війни є громадське об'єднання [11].

Водночас має місце здійснення функцій органу державної влади громадськими об'єднаннями. У Законі «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» зазначено, що громадські об'єднання правоохоронної спрямованості беруть участь в охороні громадського порядку та державного кордону. Закон закріплює, що це відбувається у формі взаємодії з Національною поліцією щодо охорони громадського порядку.

О.М. Волуйко пропонує розуміння поняття адміністративно-правового статусу громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону як системи законодавчо врегульованих, переважно нормами адміністративного права, елементів цільового, організаційного та компетенційного характеру, які визначають правове становище зазначених суб'єктів у процесі взаємодії із правоохоронними органами щодо охорони громадського порядку та державного кордону [12, с. 102].

У розгляді питання владних повноважень необхідно враховувати класифікацію, яка аналізує та класифікує суб'єктів адміністративного права за правовим становищем – які мають державно-владні повноваження або не мають державно-владних повноважень.

Перша категорія представлена громадськими суб'єктами, а друга – приватними, якими є громадські об'єднання. Незважаючи на те, що для громадських об'єднань наявність владних повноважень нехарактерна, такі приклади є. Найбільш яскраво це ілюструє наявність у Кодексі України про адміністративні правопорушення ст. 185 «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця», якою встановлюється адміністративний штраф за перешкоджання законній діяльності члена громадського об'єднання правоохоронної спрямованості або невиконання законної

вимоги про припинення протиправних дій. Закріплення санкції свідчить, що законодавець наділяє члена громадського об'єднання правоохоронної спрямованості владними повноваженнями [13].

Правотворча функція полягає в тому, що правотворча діяльність органів виконавчої влади продовжує в межах компетенції діяльність, яку розпочав законодавець. Тобто ця функція, притаманна органам виконавчої влади, може бути делегована третім особам. Національна правова система знає приклади спільної правотворчої діяльності, зокрема й за участю суб'єктів, які формально не мають правотворчих функцій,

Нині починається процес поступового делегування деяких функцій органів державної влади колективним суб'єктам із залишенням за органами державної влади контролю за їхньою діяльністю. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 рр. передбачає практику передачі окремих повноважень [14].

Практика такого делегування може виявитися ефективнішою й оперативнішою за діяльність органу виконавчої влади, оскільки той, кому ці функції делеговані, діє на виконання своєї мети, що є однією з ознак громадського об'єднання як суб'єкта адміністративного права. Це мотивує здійснювати покладені завдання якісно та своєчасно, сприяти підвищенню ефективності діяльності органів державної влади України.

Перелічені чинники приводять до необхідності виділення серед громадських об'єднань окремої категорії суб'єктів – державно-громадських об'єднань. Їхня специфіка, на відміну від інших громадських об'єднань, полягає в такому: наявність тісного зв'язку об'єднання з державою, що має контрольно-управлінський характер; реалізація делегованих об'єднанню владних повноважень; наявність механізмів примусу.

Важливо, що таке об'єднання не є органом державної влади чи управління, а сформоване для захисту інтересів окремих членів чи верств суспільства із членів суспільства.

Державно-громадські об'єднання – це громадські об'єднання, які реалізують державно-владні повноваження під управлінням і контролем органів державної влади, мають можливість використовувати примусові заходи, визначені законом, але не є органом державної влади, сформовані для захисту прав і законних інтересів населення шляхом утворення спеціального об'єднання.

Незважаючи на наявність значної кількості робіт із проблематики громадських об'єднань, вони не мають належного ступеня диференціації стосовно особливостей діяльності громадських об'єднань різної спрямованості, що призводить до неточності у класифікаціях. Громадські об'єднання правоохоронної спрямованості мають розглядатися як окрема частина громадських об'єднань, які мають власну специфіку – здійснення деяких функцій органу державної влади в поєднанні з тісним взаємозв'язком з органами виконавчої влади.

Відсутність належного теоретичного опрацювання призводить до виникнення комплексу практичних проблем правового й організаційного характеру. Необхідне вироблення теоретичного положення про місце в системі суб'єктів адміністративного права таких суб'єктів, як громадські об'єднання правоохоронної спрямованості, наділені функціями органів державної влади, які тісно взаємодіють із ними, але є окремими утвореннями.

Виділена група суб'єктів свідчить про формування нової тенденції в системі виконавчої влади – тенденції часткового делегування повноважень від органів виконавчої влади громадським об'єднанням. Можна виділити кілька чинників. Громадські об'єднання можуть бути використані для вирішення вузькоспеціалізованих завдань, оскільки в недержавні об'єднання входять професіонали, які вже відбулися, готові вирішувати поставлені завдання в установленій сфері діяльності.

Використання громадських об'єднань дозволяє оптимізувати штати органів виконавчої влади, зокрема, скоротити чисельність співробітників, перерозподілити ресурси на інші завдання.

Громадські об'єднання залучаються у випадках, коли наявних ресурсів органів виконавчої не вистачає на вирішення поставлених завдань. В окремих випадках запит на реалізацію владних повноважень може походити від громадських об'єднань. Така тенденція свідчить про досягнення суспільством певного етапу зрілості та свідомості, розуміння цілей і завдань, що стоять перед виконавчою владою, та готовності розділити їх. Однак це можливе лише за наявності низки умов.

Необхідне правове регулювання, яке дозволить делегувати функції органів виконавчої влади громадським об'єднанням, і наявність умов, за яких громадське об'єднання матиме можливість реалізовувати поставлені завдання: фінансування, ресурси, люди, які повинні мати необхідну підготовку. Така взаємодія надалі розвиватиметься. Аутсорсинг є доречним, оскільки сприяє вирішенню завдань виконавчої влади, підвищує якість життя суспільства, додає причетності до діяльності держави.

Висновки. Громадський порядок – це стан суспільства, у якому здійснюється повна реалізація прав і законних інтересів членами суспільства, а державні інститути сприяють створенню умов безпосередньої реалізації всіма людьми своїх прав. З переліку громадських об'єднань, що розглядаються в теорії адміністративного права як суб'єкти, виділено особливу групу громадських об'єднань, які беруть участь в охороні громадського порядку та які залучаються до територіальної оборони. Ця група громадських об'єднань має ознаки наявності державно-владних повноважень, що виражається в законодавчо встановлених заходах відповідальності за невиконання законних вимог членів, а також можливості здійснювати правотворчу функцію. Такі громадські об'єднання перебувають у тісному взаємозв'язку з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, які є ініціаторами створення. Нині є доцільність внесення змін у Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».

Список використаних джерел:

1. Давидова Н.О., Менджул М.В. Громадське об'єднання та громадська організація: дихотомія понять. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 3. С. 51–57.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / ред. колегія : В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ, 2004. 584 с. URL: <https://lawbook.online/administrativnoe-pravo-ukrainyi/ponyattya-vidi-subektiv-administrativnogo-52646.html>.
3. Соїч О.В. Колективні суб'єкти як особливий різновид суб'єктів права. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 35. С. 228–239.
4. Адміністративне право України (загальна частина) : навчальний посібник / О.І. Остапенко та ін. Львів : Сполом, 2021. 616 с.
5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4572-17>.
6. Про затвердження Інструкції про роботу із громадськими формуваннями з охорони державного кордону : наказ МВС України від 15.09.2014 р. № 948. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-14#Text>.
7. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. № 1835–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1835-14/conv>.
8. Тіхонова О.В. Громадські організації у вимірі європейських стандартів: перспективи та дилеми акомодатії українського законодавства. *Політикис*. 2020. Вип. 5. С. 101–105.
9. Про затвердження Порядку придбання, видачі та зберігання спеціальних засобів громадськими формуваннями з охорони громадського порядку : наказ МВС України від 15.08.2022 р. № 496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0974-22#Text>.
10. Ковалів М.В. Взаємодія поліції та інститутів громадянського суспільства. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 2 (12). С. 79–85.
11. Алехіна О.А. Актуальні особливості створення громадських об'єднань. 2022. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA016205.
12. Волуйко О.М. Участь громадських формувань в охороні громадського порядку і державного кордону: нормативні та теоретичні засади. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 99–104.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073–X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
14. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 рр. : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.

References:

1. Davydova, N.O., Mendzhul, M.V. (2020). Hromads'ke ob'yednannya ta hromads'ka orhanizatsiya: dykhotomiya ponyat' [Public association and public organization: dichotomy of concepts]. *Porivnyalno-analitychne pravo – Comparative and analytical law*. 3. 51–57 [in Ukrainian].
2. Aver'yanov, V.B. (2004). Administratyvne pravo Ukrayiny. Akademichnyy kurs : pidruchnyk : u dvokh tomakh. T. 1. Zahal'na chastyna / red. kolehiya : V.B. Aver'yanov (holova) [Administrative law of Ukraine. Academic course : Textbook : In two volumes: Volume 1. General part / red. Collegium : V.B. Averyanov (chair)]. Kyiv. Retrieved from <https://lawbook.online/administrativnoe-pravo-ukrainyi/ponyattya-vidi-subektiv-administrativnogo-52646.html> [in Ukrainian].
3. Soich, O.V. (2018). Kolektyvni sub'yekty yak osoblyvyu riznovyd sub'yektiv prava [Collective entities as a special type of legal entity]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovryaduvannya – State construction and local self-government*. 35. 228–239 [in Ukrainian].
4. Administratyvne pravo Ukrayiny (zahal'na chastyna) : navchal'nyy posibnykm (2021) / O.I. Ostapenko ta in. *Administrative law of Ukraine (general part) : study guide*. L'viv : Spolom [in Ukrainian].
5. Pro hromads'ki ob'yednannya : Zakon Ukrayiny vid 22.03.2012 r. № 4572–VI [On public associations : Law of Ukraine dated March 22, 2012 № 4572–VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4572-17> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennya Instruktseyi pro robotu z hromads'kymy formuvannamy z okhorony derzhavnoho kordonu : nkaz MVS Ukrayiny vid 15.09.2014 r. № 948 [On the approval of the Instructions on working with public formations on the protection of the state border : Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated September 15, 2014 № 948]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-14#Text> [in Ukrainian].

7. Pro uchast' hromadyan v okhoroni hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu : Zakon Ukrainy vid 22.06.2000 r. № 1835–III [On the participation of citizens in the protection of public order and the state border : Law of Ukraine dated June 22, 2000 № 1835–III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1835-14/conv> [in Ukrainian].
8. Tikhonova, O.V. (2020). Hromads'ki orhanizatsiyi u vymiri yevropeys'kykh standartiv: perspektyvy ta dylemy akomodatsiyi ukrayins'koho zakonodavstva [Public organizations in the dimension of European standards: perspectives and dilemmas of accommodation of Ukrainian legislation]. *Politykis – Politics*. 5. 101–105 [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennya Poryadku prydbannya, vydachi ta zberihannya spetsial'nykh zasobiv hromads'kymy formuvannyamy z okhorony hromads'koho poryadku : nakaz MVS Ukrainy vid 15.08.2022 r. № 496 [On the approval of the Procedure for the acquisition, issuance and storage of special means by public formations for the protection of public order : Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated August 15, 2022. № 496]. Retrieved from .
10. Kovaliv, M.V. (2021). Vzayemodiya politsiyi ta instytutiv hromadyans'koho suspil'stva [Interaction between the police and institutions of civil society]. *Sotsial'no-pravovi studiyi – Social and legal studies*. 2 (12). 79–85 [in Ukrainian].
11. Alekhina, O. (2022). Aktual'ni osoblyvosti stvorennya hromads'kykh ob'yednan' [Current features of the creation of public associations]. Retrieved from https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA016205 [in Ukrainian].
12. Voluyko, O.M. (2020). Uchast' hromads'kykh formuvan' v okhoroni hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu: normatyvni ta teoretychni zasady [Participation of public formations in the protection of public order and the state border: normative and theoretical principles]. *Prykarpats'kyy yurydychnyy visnyk – Carpathian Legal Gazette*. № 5 (34). 99–104 [in Ukrainian].
13. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya : Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 8073–X [Code of Ukraine on Administrative Offenses: Law of Ukraine dated December 7, 1984. № 8073–X]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
14. Pro Natsional'nu stratehiyu spryyannya rozvytku hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini na 2021–2026 rr. : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27.09.2021 r. № 487/2021 [On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021–2026 : Decree of the President of Ukraine dated September 27, 2021 № 487/2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> [in Ukrainian].